
AUTOR

mgr Justyna Bartnik-Rutkowska

justynab30@gmail.com

Wydział Zarządzania i Dowodzenia, ASzWoj

STRAŻ GRANICZNA W POLSKIM SYSTEMIE PRZECIWDZIAŁANIA TERRORYZMOWI

Słowa klucze: Straż Graniczna, terroryzm, przeciwdziałanie terroryzmowi, bezpieczeństwo państwa

Jedną z najistotniejszych i najważniejszych wartości, do których zapewnienia państwo oraz społeczeństwo nieustannie dąży, to utrzymanie odpowiedniego poziomu poczucia bezpieczeństwa. Bezpieczeństwo nie stanowi raz ustanowionego, niezmiennego stanu, ładu, ale traktowane jest jako zjawisko dynamiczne, które wraz ze zmianą środowiska wewnętrznego oraz międzynarodowego ulega nieustannej ewolucji. *Bezpieczeństwo to przede wszystkim proces dynamicznych relacji między podmiotami i ich środowiskiem, w którym potrzeba ich bezpieczeństwa jest zaspokajana*¹. Wiąże się z tym kolejny termin – bezpieczeństwo państwa, które [...] *utożsamiane jest ze zdolnością władz i narodu do ochrony jego wewnętrznych wartości*², co stanowi o jego naczelnej i nadrzędnej roli dla społeczeństwa i państwa. Ówczesnie istnieje wiele czynników, które wywierają negatywny wpływ nie tylko na poczucie, ale również na realny stan bezpieczeństwa państwa. Wyróżnia się m.in. zagrożenia ekonomiczne, zagrożenia ekologiczne, łamanie praw człowieka oraz terroryzm. Współczesny świat stanął w obliczu wielorakich zagrożeń o charakterze terrorystycznym. Można uznać, iż obecnie terroryzm stanowi główne zagrożenie dla bezpieczeństwa światowego, regionalnego czy lokalnego. Istnieje wiele definicji wyjaśniających zjawisko terroryzmu. Termin ten rozumiany jest jako [...] *różnie umotywowane, najczęściej ideologicznie, planowane i zorganizowane działania pojedynczych osób lub grup, podejmowane z naruszeniem istniejącego prawa w celu wymuszenia od władz państwowych i społeczeństwa określonych zachowań i świadczeń, często naruszające dobra osób postronnych; działania te są realizowane z całą bezwzględnością, za pomocą różnych środków [...], w warunkach specjalnie nadanego im rozgłosu*

¹ M. Pietraś, *Międzynarodowe stosunki polityczne*, Wyd. UMCS, Lublin 2007, s. 323, 331.

² J. Zając, *Bezpieczeństwo państwa*, [w:] K. A. Wojtaszczyk, A. Materska-Sosnowska (red.), *Bezpieczeństwo państwa. Wybrane problemy*, Wyd. ASPRA, Warszawa 2009, s. 18.

*i celowo wytworzonego w społeczeństwie lęku*³. Ze względu na konieczność zapewnienia stabilności funkcjonowania każde państwo dysponuje właściwymi instrumentami instytucjonalnymi w zakresie zapobiegania, wykrywania i zwalczania terroryzmu, a także tworzy strategie mające nakreślić algorytm postępowania w celu zapobieżenia ewentualnemu zjawisku. Jedną z instytucji wpływających na jakość bezpieczeństwa państwa jest Straż Graniczna, której znaczenie w tym obszarze nie jest należycie doceniane przez społeczeństwo, stąd cel niniejszego artykułu – przybliżenie czytelnikowi znaczenia Straży Granicznej w systemie bezpieczeństwa państwa w zakresie monitorowania, przeciwdziałania i zwalczania zagrożeń terrorystycznych. Z punktu prawnego i naukowego organizacja bezpieczeństwa państwa z pewnością wymaga doskonalenia, ale w niniejszym artykule zakłada się tylko część informacyjną dotyczącą roli Straży Granicznej w systemie zwalczania terroryzmu jako jednego z najgroźniejszych oraz najmniej przewidywalnych i racjonalnych zagrożeń.

W polskim prawodawstwie funkcjonuje kilka aktów prawnych regulujących problematykę reagowania na zagrożenia o charakterze terrorystycznym. Należą do nich m.in.: *ustawa – Kodeks karny*⁴, *Ustawa o zarządzaniu kryzysowym*⁵, *Ustawa o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu*⁶. Podstawę prawną określającą zasady działań antyterrorystycznych w sytuacji pojawienia się zagrożenia o charakterze terrorystycznym określa *Ustawa o działaniach antyterrorystycznych*⁷. Warto wyjaśnić znaczenie terminu działania antyterrorystyczne. W myśl ustawy działania te rozumiane są jako [...] *działania organów administracji publicznej polegające na zapobieganiu zdarzeniom o charakterze terrorystycznym, przygotowaniu do przejmowania nad nimi kontroli w drodze zaplanowanych przedsięwzięć, reagowaniu w przypadku wystąpienia takich zdarzeń oraz usuwaniu ich skutków, w tym odtwarzaniu zasobów przeznaczonych do reagowania na nie*⁸. Poza ustawą problematyka przeciwdziałania terroryzmowi została wyartykułowana w innych polskich dokumentach strategicznych m.in. *Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP*⁹, *Strategii Rozwoju Systemu Bezpieczeństwa Narodowego 2022*. Istotny jest fakt, iż państwo polskie nie tylko posiada własne regulacje prawne, lecz także jest

³ <http://encyklopedia.pwn.pl,hasło:terroryzm> [dostęp: 04.06.2016].

⁴ *Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny*, Dz. U. z 1997 r., nr 88, poz. 553

z późn. zm.

⁵ *Ustawa z dnia 26 kwietnia 2007 r. o zarządzaniu kryzysowym*, Dz. U. z. 2013 r., poz. 1166.

⁶ *Ustawa z dnia 16 listopada 2000 r. o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu*, Dz. U. z 2014 r., nr 116, poz. 455.

⁷ *Ustawa z dnia 10 czerwca 2016 r. o działaniach antyterrorystycznych*, Dz. U. z 2016 r., poz. 904.

⁸ Tamże, art. 2, pkt. 1.

⁹ *Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej 2014*, s. 12, 14, 18, 25, 34, 37, 48.

sygnatariuszem wielu międzynarodowych konwencji, protokołów, rezolucji oraz umów m.in. *Międzynarodowej konwencji o zwalczaniu finansowania terroryzmu*¹⁰, *Rezolucji Rady Bezpieczeństwa w sprawie zagrożeń dla międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa powodowanego przez terroryzm*¹¹. Jedną z formacji kompetentną w zakresie przeciwdziałania terroryzmowi jest Straż Graniczna. Formacja dysponuje szerokimi uprawnieniami, które nadano jej na podstawie krajowych aktów takich jak m.in. *Ustawa o Straży Granicznej*¹², *Ustawa o cudzoziemcach*¹³, *Ustawa o ochronie granicy państwowej*, *Ustawa – Prawo lotnicze*¹⁴, *Ustawa o udzieleniu cudzoziemcom ochrony na terytorium RP*¹⁵, *Ustawa o ochronie żeglugi i portów morskich*¹⁶. Strategia Bezpieczeństwa Narodowego w ramach celów strategicznych dla bezpieczeństwa wskazuje na [...] *udoskonalenie rozwiązań systemowych dla przeciwdziałania i zwalczania terroryzmu i proliferacji broni masowego rażenia*¹⁷. Podkreśla również, iż wsparcie systemu bezpieczeństwa państwa w zwalczaniu i przeciwdziałaniu terroryzmowi stanowi zróżnicowany potencjał ochronny państw. Co więcej, Strategia akcentuje potrzebę dalszego wzmocnienia i koordynowania działań instytucji współtworzących system ochrony antyterrorystycznej¹⁸. W Rzeczypospolitej funkcjonuje wiele niezależnych od siebie służb, instytucji oraz organów realizujących zadania wynikające z ustawy o zarządzaniu kryzysowym, tj. zapobieganie, przeciwdziałanie i usuwanie skutków zdarzeń o charakterze terrorystycznym [...] w zakresie zapobiegania, przeciwdziałania i usuwania skutków zdarzeń o charakterze terrorystycznym¹⁹. *Straż Graniczna określona została przez ustawodawcę jako jednolita, umundurowana i uzbrojona formacja przeznaczona jest do ochrony granicy państwowej, kontroli ruchu granicznego oraz zapobiegania i przeciwdziałania nielegalnej*

¹⁰ *Międzynarodowa konwencja o zwalczaniu finansowania terroryzmu* przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych w Nowym Jorku dnia 9 grudnia 1999 r., w stosunku do Polski weszła w życie 26 października 2003 r., Dz. U. z 2004 r., nr 263, poz. 2620.

¹¹ *Rezolucja Rady Bezpieczeństwa nr 1368 w sprawie zagrożeń dla międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa powodowanych przez terroryzm* (z 2001 r.).

¹² *Ustawa z dnia 12 października 1990 r. o Straży Granicznej*, Dz. U. z 2005 r., nr 234, poz. 1997 z późn. zm.

¹³ *Ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o cudzoziemcach*, Dz. U. z 2006 r., nr 234, poz. 1694 z późn. zm., rozdział 13.

¹⁴ *Ustawa z dnia 3 lipca 2002 r. – Prawo lotnicze*, Dz. U. z 2002 r., nr 130, poz. 1112.

¹⁵ *Ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium RP*, Dz. U. z 2003 r., nr 128, poz. 1176.

¹⁶ *Ustawa z dnia 4 września 2008 r. o ochronie żeglugi i portów morskich*, Dz. U. z 2008 r., nr 171, poz. 1055.

¹⁷ *Strategia Bezpieczeństwa...*, s. 13, pkt 13.

¹⁸ Tamże, s. 15, pkt 19, s. 48, pkt 127.

¹⁹ *Ustawa o zarządzaniu kryzysowym...*, art. 14, ust. 2, pkt 6 i 6a, art. 17, ust. 2, pkt 5 i 5a, art. 19, ust. 2, pkt 5 i 5a.

*migracji*²⁰. Struktura Straży Granicznej opiera się na funkcjonowaniu Komendy Głównej SG, 9 oddziałów²¹, Karpackiego Ośrodka Wsparcia oraz 3 ośrodków szkoleniowych. Przystąpienie Polski do państw strefy Schengen spowodowało, że wschodnia granica państwa nabrała strategicznego znaczenia, gdyż funkcjonuje jako zewnętrzna granica państw członkowskich. Dlatego też w dobie wzmożonych ruchów migracyjnych oraz wynikających z nich potencjalnych zagrożeń szczególną uwagę skierowano na działalność oddziałów, a przede wszystkim placówek granicznych chroniących części wschodniej granicy państwa oraz Unii Europejskiej. Ustawowe zadania Straży Granicznej określone zostały w art. 1, ust. 2 Ustawy o Straży Granicznej, gdzie między innymi wyszczególniono, że posiada ona uprawnienia do podejmowania działań zapobiegających atakom terrorystycznym. Bezpośrednio w tym aspekcie do zadań Straży Granicznej należy [...] *współdziałanie z innymi organami i służbami w zakresie rozpoznawania zagrożeń terroryzmem i przeciwdziałania tym zagrożeniom*²². Zadania te sprowadzają się m.in. do monitorowania, przeprowadzania analizy, wstępnej oceny zagrożeń, a także przygotowania propozycji działań oraz ich koordynacji. Pozostałe instytucje zajmujące się problemami terroryzmu to poczynając od szczebla rządowego: koordynator rządu do spraw zapobiegania, wykrywania i zwalczania terroryzmu - minister właściwy do spraw wewnętrznych, następnie organ pomocniczy Rady Ministrów tzn. Międzyresortowy Zespół ds. Zagrożeń Terrorystycznych. Członkami Zespołu są przedstawiciele poszczególnych ministerstw oraz instytucji i służb państwowych odpowiedzialnych za bezpieczeństwo i obronę państwa²³. Przy Radzie Ministrów funkcjonuje również Rządowy Zespół Zarządzania Kryzysowego będący organem opiniodawczo-doradczym. W zależności od potrzeb i tematycznego zakresu posiedzeń przewodniczący Zespołu na prawo powołać na zasadach członka poszczególne organy administracji rządowej, w tym Komendanta Straży Granicznej²⁴. System obrony i ochrony kraju przeciwko aktom terrorystycznym tworzony jest przez służby i instytucje działające na podstawie i w zakresie ustawowych przepisów. W Polsce priorytetową, bezpośrednio zajmującą się i kompetentną w sprawach związanych z przeciwdziałaniem terroryzmowi instytucją jest Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego oraz powołane w ramach jej

²⁰ Ustawa o Straży Granicznej..., art. 1.

²¹ Warmińsko-Mazurski Oddział SG, Podlaski Oddział SG, Nadbużański Oddział SG, Bieszczadzki Oddział SG, Karpacki Oddział SG, Śląski Oddział SG, Nadodrzański Oddział SG, Morski Oddział SG, Nadwiślański Oddział SG. Zob. :<https://www.strazgraniczna.pl/> [dostęp: 15.10.2016].

²² Ustawa o Straży Granicznej..., art. 1, ust. 2, pkt 5d.

²³ <https://bip.kprm.gov.pl/kpr/bip-rady-ministrow/organy-pomocnicze/organy-pomocnicze-rady/128,Miedzyresortowy-Zespol-do-Spraw-Zagrozen-Terrorystycznych.html> [dostęp: 04.06.2016].

²⁴ Ustawa o zarządzaniu kryzysowym..., art. 8, ust. 3, pkt 7.

struktur Centrum Antyterrorystyczne (CAT) jako jednostka koordynująca. Centrum Antyterrorystyczne współtworzą m.in. funkcjonariusze ABW, Straży Granicznej, Policji, Agencji Wywiadu, Biura Ochrony Rządu, Służby Wywiadu Wojskowego, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Celnej. Na podstawie ustawy o działaniach antyterrorystycznych odpowiedzialność za zapobieganie zdarzeniom o charakterze terrorystycznym spoczywa na Szefie Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego²⁵. Funkcjonariusze SG oddelegowani do CAT współuczestniczą w międzyresortowych i międzynarodowych programach, których priorytetem jest opracowanie zasad współpracy w kwestiach bezpiecznej wymiany informacji, zapobiegania, zabezpieczenia, ścigania i reagowania na wszelkie akty terroryzmu, jak również gromadzenia, przetwarzania i analizowania danych wywiadowczych. Ponadto celem finalnym jest opracowanie wspólnych procedur w walce z terroryzmem zarówno na poziomie krajowym, jak i międzynarodowym, z uwzględnieniem takich instytucji jak Frontex, INTERPOL, EUROPOL²⁶.

Polska nie jest zaliczana do grupy państw podwyższonego ryzyka w kontekście ataków terrorystycznych. Nie oznacza to jednak, iż może czuć się niezagrożona. Członkostwo w Unii Europejskiej i strefie Schengen oraz geopolityczne usytuowanie spowodowało, iż Polska zaczęła spełniać rolę kanału tranzytowego do państw Europy Zachodniej. Należy mieć świadomość, iż fala imigrantów z Afryki Północnej oraz Bliskiego Wschodu to nie tylko kobiety, dzieci i mężczyźni, którzy opuścili swój kraj w celu znalezienia schronienia przed wojną, to także szansa dla członków grup terrorystycznych na anonimowe przedostanie się do Europy. Terroryzm to ponadczasowe wyzwanie ulegające nieustannej ewolucji, z tego też względu wymagana jest czujność służb i działania prewencyjne. W celu wyznaczenia podstawowych kierunków polityki dotyczącej przeciwdziałania i zapobiegania działaniom o charakterze terrorystycznym na lata 2015-2019 przyjęty został Narodowy Program Antyterrorystyczny²⁷. Dokument ten został przygotowany w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych przez Międzyresortowy Zespół do spraw Zagrożeń Terrorystycznych, czyli we współpracy poszczególnych służb, instytucji i organów państwa. Osiąganie określonych celów spoczywa na członkach tegoż Zespołu. Przedmiotowy dokument nie przedstawia algorytmu postępowania, opisu możliwych sposobów reagowania, wykorzystania odpowiednich środków lub narzędzi w sytuacji pojawienia się różnego rodzaju zagrożeń terrorystycznych. Określa on katalog podstawowych zdarzeń o charakterze terrorystycznym jak [...] za-

²⁵ Ustawa o działaniach antyterrorystycznych ..., art. 3, ust. 1.

²⁶ <http://www.antyterroryzm.gov.pl/CAT/antyterroryzm/instytucje-i-sluzby/straz-graniczna/a/552,Straz-Graniczna.html> [dostęp: 16.10.2016].

²⁷ Przyjęty Uchwałą Nr 252 Rady Ministrów z dnia 9 grudnia 2014 r. w sprawie „Narodowego Programu Antyterrorystycznego na lata 2015-2019”, Monitor Polski 2014, poz. 1218.

mach z użyciem urządzenia wybuchowego, zamach z użyciem broni palnej, uprowadzenie osób, w tym za granicą, zajęcie obiektu lub środka transportu, w tym również z przetrzymywaniem zakładników, uprowadzenie środka transportu (w komunikacji lądowej, w komunikacji wodnej, w komunikacji lotniczej), zamach z użyciem statku powietrznego, któremu nadano status „RENEGADE”, zamach z użyciem statku lub obiektu pływającego, któremu nadano status „MARITIME RENEGADE”, zamach na zdrowie, życie lub wolność osób podlegających ochronie Biura Ochrony Rządu oraz zamach na obiekty i urządzenia objęte taką ochroną, zamach z zastosowaniem: środków biologicznych, środków chemicznych, środków promieniotwórczych, atak cyberterrorystyczny, atak na infrastrukturę krytyczną, inny rodzaj zamachu, mogący spowodować bezpośrednie zagrożenie życia i zdrowia bądź wolności ludzi lub mienia znacznej wartości, a także dla bezpieczeństwa powszechnego, charakteryzujący się dużą dynamiką przebiegu lub możliwością utraty kontroli nad przebiegiem wydarzeń albo eskalacji zagrożenia, w szczególności z użyciem broni palnej, materiałów wybuchowych lub łatwopalnych albo innego gwałtownego wyzwolenia energii, a także rozprzestrzeniania substancji trujących, duszących lub parzących bądź gwałtownego wyzwolenia energii jądrowej lub wyzwolenia promieniowania jonizującego, zawiadomienia o zagrożeniu o charakterze terrorystycznym przez osoby mające świadomość rzeczywistego jego nieistnienia, których celem jest wywołanie działań instytucji użyteczności publicznej lub organu ochrony bezpieczeństwa, porządku publicznego lub zdrowia zmierzających do jego zneutralizowania²⁸. W chwili uzyskania informacji o możliwości pojawienia się zdarzenia o charakterze terrorystycznym bądź też rzeczywistym akcie terrorystycznym wprowadzany jest jeden z czterech stopni alarmowych ALFA, BRAVO, CHARLIE, DELTA, w zależności od skali i rodzaju zagrożenia²⁹. W ramach funkcjonującego w Polsce systemu antyterrorystycznego wyróżnia się 3 poziomy: strategiczny, operacyjny oraz taktyczny. Poziom strategiczny to przygotowywanie i formułowanie polityki antyterrorystycznej państwa (np. Narodowy Program Antyterrorystyczny). Decyzje na tym poziomie podejmowane są przez Prezesa Rady Ministrów, Radę Ministrów. Do organów opiniodawczo-doradczych należą: Międzyresortowy Zespół ds. Zagrożeń Terrorystycznych, Kolegium ds. Służb Specjalnych oraz Rządowy Zespół ds. Zarządzania Kryzysowego. Na szczeblu operacyjnym ma miejsce wymiana informacji pomiędzy poszczególnymi służbami i instytucjami współtworzącymi system antyterrorystyczny, jak również monitoring i analiza pojawiających się zagrożeń. Za koordynację realizacji zadań obok Centrum Antyterrorystycznego ABW odpowiedzialne jest również Rządowe Centrum

²⁸ Tamże.

²⁹ Zarządzenie nr 74 Prezesa Rady Ministrów z dnia 12 października 2011 r. w sprawie wykazu przedsięwzięć i procedur systemu zarządzania kryzysowego.

Bezpieczeństwa. Poziom taktyczny, najniższy z poziomów systemu terrorystycznego, stanowią właściwe służby, instytucje i organy, kompetentne do podejmowania działań antyterrorystycznych. Na poziomie taktycznym Straż Graniczna poza [...] *współdziałaniem z innymi organami i służbami w zakresie rozpoznawania zagrożeń terroryzmem i przeciwdziałania tym zagrożeniom* [...] ³⁰ realizuje inne zadania ustawowe, które w sposób bezpośredni nie mają związku z przeciwdziałaniem zdarzeniom o znamionach terrorystycznych, lecz poprzez realizację tych zadań funkcjonariusze SG mogą wejść w posiadanie kluczowych informacji, zidentyfikować zjawiska mogące mieć bezpośredni związek z zagrożeniami terrorystycznymi. Działania te obejmują: ochronę granicy państwowej na lądzie i morzu, organizowanie i dokonywane kontroli ruchu granicznego, zapobieganie i przeciwdziałanie nielegalnej migracji, rozpoznawanie, zapobieganie i wykrywanie przestępstw i wykroczeń oraz ściganie ich sprawców, a w szczególności przestępstw przeciwko bezpieczeństwu powszechnemu oraz przestępstw i wykroczeń przeciwko bezpieczeństwu w komunikacji, pozostających w związku z wykonywaniem komunikacji lotniczej. Straż Graniczna odpowiedzialna jest za zapewnienie bezpieczeństwa w komunikacji międzynarodowej i porządku publicznego w zasięgu terytorialnym przejścia granicznego oraz w strefie nadgranicznej. W związku z tym w celu zagwarantowania wysokiego poziomu bezpieczeństwa kontrola bezpieczeństwa przeprowadzana jest: w środkach transportu w komunikacji międzynarodowej, w zasięgu terytorialnym drogowego, kolejowego, morskiego i rzeczno-przejścia granicznego, w portach lotniczych na zasadach określonych w przepisach dotyczących ochrony lotnictwa cywilnego. Ponadto do zadań SG należy ochrona granicy państwowej w przestrzeni powietrznej Rzeczypospolitej Polskiej poprzez prowadzenie obserwacji statków powietrznych i obiektów latających, przelatujących przez granicę państwową na małych wysokościach, a następnie informowanie o tych przelotach właściwych jednostek Sił Powietrznych Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej. Istotna z pozycji zapobiegania działaniom terrorystycznym jest kontrola przewożonych przez granicę państwową, bez wymaganego zezwolenia, szkodliwych substancji chemicznych oraz materiałów jądrowych i promieniotwórczych, środków odurzających i substancji psychotropowych oraz broni, amunicji, materiałów wybuchowych i prekursorów materiałów wybuchowych podlegających ograniczeniom ³¹. Ostatni z punktów ustawowych zadań Straży Granicznej został sformułowany w sposób ogólny i zobowiązuje formację do wykonywania zadań określonych w innych ustawach, przez co rozumieć można przede wszystkim współdziałanie z innymi służbami w obszarze monitorowania zagrożeń i przeciwdziałania terroryzmowi.

³⁰ Ustawa o Straży Granicznej ..., art. 1, ust. 2, pkt 5d.

³¹ Tamże, art. 1, ust. 2, pkt 1, 2, 2a, 4e, 5-5b, 12, 13.

Każdorazowe zdarzenie o charakterze terrorystycznym, bez względu na miejsce jego wstąpienia, rozpatrywane jest jako zdarzenie w skali krajowej. Minister właściwy do spraw wewnętrznych zobowiązany jest w takiej sytuacji do określenia strategii postępowania oraz wyznaczenia szczegółowych zadań poszczególnym służbom. Na podstawie ustawy o zarządzaniu kryzysowym wyróżnia się cztery fazy zarządzania kryzysowego: zapobiegania, przygotowania, reagowania i odbudowy. Podmiotem przewodnim dla każdej z faz (z wykluczeniem fazy zapobiegania) w odniesieniu do zagrożeń o charakterze terrorystycznym jest minister właściwy do spraw wewnętrznych, który realizuje zadania bezpośrednio lub poprzez podległe mu służby. Straż Graniczna jest kluczowym podmiotem w ochronie granicy państwowej. Prowadzi działania operacyjno-rozpoznawcze mające na celu monitorowanie zagrożeń o charakterze terrorystycznym, a także ich ewentualnej neutralizacji. Odnosi się to zarówno do kontroli przeprowadzanej w przejściach granicznych, jak i przeciwdziałaniu nielegalnemu przekraczaniu granicy przez potencjalnych terrorystów. Efektem prowadzonych czynności jest wykrycie osób określonych jako niebezpieczne, niepożądane lub posiadające powiązania z organizacjami terrorystycznymi. Ponadto kontrola przewożonych przez granicę towarów ma za zadanie, jak zostało wskazane w ustawie, zapobieżenie nielegalnemu transportowi broni, amunicji, materiałów wybuchowych bądź innych środków chemicznych lub biologicznych, mogących służyć do przeprowadzenia ataków terrorystycznych. W odniesieniu do ochrony przestrzeni powietrznej, w ramach fazy zapobiegania, odpowiedzialność ta przekazywana jest Siłom Zbrojnym RP. Faza przygotowania to przede wszystkim opracowanie planów działania. Głównym celem jest utrzymanie ciągłości funkcjonowania infrastruktury krytycznej. Jednocześnie szczególne znaczenie ma ochrona systemów komunikacyjnych i transportowych. Zadania SG w tym zakresie sprowadzają się m.in. do zapewnienia bezpieczeństwa w komunikacji międzynarodowej i porządku publicznego w zasięgu przejścia granicznego. W przypadku wprowadzenia drugiego bądź wyższego stopnia alarmowego (tj. BRAVO lub CHARLIE, DELTA) Straż Graniczna na podstawie decyzji właściwego ministra zawiesza lub ogranicza ruch na poszczególnych przejściach granicznych na okres do 7 dni³². Kluczowe znaczenie dla skutecznego prowadzenia działań oraz zapobiegania aktom terroryzmu ma współpraca Straży Granicznej z innymi służbami i wojskiem.

W przypadku organizowania imprez masowych na dużą skalę (np. Światowe Dni Młodzieży w Krakowie), wiążących się z przebywaniem dużych skupisk ludzi w jednym miejscu, służby państwowe mają obowiązek domniemania prawdopodobieństwa wystąpienia zamachu terrorystycznego. Działania zabezpieczające prowadzone są w głównej mierze przez

³² *Ustawa o ochronie granicy państwowej...*, art. 16, ust. 3b.

Policję. Straż Graniczna w takich sytuacjach udziela wsparcia jako organ pomocniczy. Trzecia faza, faza reagowania, wymaga współpracy pomiędzy wszystkimi podmiotami tworzącymi system antyterrorystyczny państwa ze względu na wieloaspektowy charakter działań. W przypadku wystąpienia aktu terrorystycznego na morzu Straż Graniczna [...] *w celu zapobieżenia, ograniczenia lub usunięcia poważnego i bezpośredniego niebezpieczeństwa grożącego statkom, obiektom portowym i portom oraz związanej z nimi infrastrukturze, powstałego na skutek użycia statku lub obiektu pływającego jako środka ataku terrorystycznego [...]*³³ podejmuje działania do momentu wykorzystania wszystkich możliwych sił i środków. W sytuacji gdy okażą się one niewystarczające, funkcjonariusze SG zaprzestają prowadzenia działań, a inicjatywna przechodzi w kompetencje Ministra Obrony Narodowej. Z kolei gdy siły i środki Policji okażą się niewystarczające w obliczu zagrożenia bezpieczeństwa i porządku publicznego, funkcjonariusze SG delegowani są do udzielenia wsparcia funkcjonariuszom Policji. Ostatnia faza – odbudowy, ma na celu przywrócenie stanu sprzed incydentu o charakterze terrorystycznym oraz weryfikację sił i środków wykorzystanych przy zapobieganiu, przygotowaniu i reagowaniu na minione zdarzenia.

Kluczową rolę w strukturach SG w zakresie rozpoznawania zagrożeń o charakterze terrorystycznym oraz ich przeciwdziałaniu w ramach prowadzonych czynności operacyjno-rozpoznawczych odgrywa Wydział Zabezpieczenia Działań (WDZ) Zarządu Operacyjno-Śledczego Komendy Głównej Straży Granicznej. Poza organem centralnym SG dysponuje trzynastoma plutonami specjalnymi na poziomie Oddziałów SG. Są to niewielkie wysoko wyspecjalizowane jednostki, liczące do 30 funkcjonariuszy, przeznaczone do realizacji zadań specjalnych. W celu podnoszenia kompetencji i efektywności funkcjonariusze poddawani są szkoleniom specjalistycznym wewnętrznym oraz szkoleniom organizowanym przy współudziale innych polskich lub zagranicznych służb. Funkcjonariusze nabywają praktyki m.in. w ramach działań taktyczno-strzeleckich, pirotechnicznych, prowadzeniu czynności w trudnych środowiskach, np. na wodzie, podmokłym terenie lub w lesie, a także udzielania pierwszej pomocy przedmedycznej. Ponadto funkcjonariusze WDZ przy współpracy z funkcjonariuszami Wydziału Granicznego odpowiedzialni są za zatrzymywanie osób poszukiwanych na podstawie wpisów zamieszczonych w bazach danych: Systemu Informacyjnego Schengen (SIS), Ewidencji Zleceń Straży Granicznej (EZ SG), Krajowego Systemu Informacyjnego Policji (KSIP).

Należy podkreślić, iż Straż Graniczna z zasady nie jest kojarzona z formacją odpowiedzialną za zwalczanie aktów terroryzmu. W opinii społecznej funkcjonariusze SG łączeni są jedynie z kontrolą graniczną lub

³³ Ustawa o ochronie żeglugi i portów morskich..., art. 27, ust. 1.

przeciwdziałaniem nielegalnej migracji. Należy podkreślić, iż wszelkie czynności realizowane w ramach ustawowych zadań poprzez prowadzenie obserwacji, rozpoznanie, a także przeciwdziałanie, mogą dostarczyć strategicznych informacji wpływających na bezpieczeństwo państwa, w tym o charakterze terrorystycznym. Ze względu na ciągły rozwój organizacji terrorystycznych oraz ich wzmożoną aktywność na arenie międzynarodowej, w tym europejskiej, Straż Graniczna stała się istotnym podmiotem w przeciwdziałaniu zagrożeniom terrorystycznym. Poprzez właściwe i skuteczne wykonywanie przez funkcjonariuszy powierzanych im zadań i obowiązków, umacnia swoją pozycję w systemie ochrony państwa i przeciwdziałania terroryzmowi, a także staje się jego widocznym, stabilnym i sprawnym elementem.

Bibliografia

1. *Międzynarodowa konwencja o zwalczaniu finansowania terroryzmu* z dnia 9 grudnia 1999 r., Dz. U. z 2004 r., nr 263, poz. 2620.
2. Pietraś Marek, *Międzynarodowe stosunki polityczne*, UMCS, Lublin 2007.
3. *Rezolucja Rady Bezpieczeństwa nr 1368 w sprawie zagrożeń dla międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa powodowanych przez terroryzm*, 2001 r.
4. *Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej 2014*.
5. *Uchwała Nr 252 Rady Ministrów z dnia 9 grudnia 2014 r. w sprawie „Narodowego Programu Antyterrorystycznego na lata 2015-2019”*, Monitor Polski 2014, poz. 1218.
6. *Ustawa z dnia 10 czerwca 2016 r. o działaniach antyterrorystycznych*, Dz. U. z 2016 r., poz. 904.
7. *Ustawa z dnia 12 października 1990 r. o Straży Granicznej*, Dz. U. z 2005 r., nr 234, poz. 1997 z późn. zm.
8. *Ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o cudzoziemcach*, Dz. U. z 2006 r., nr 234, poz. 1694 z późn. zm.
9. *Ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium RP*, Dz. U. z 2003 r., nr 128, poz. 1176.
10. *Ustawa z dnia 16 listopada 2000 r. o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu*, Dz. U. z 2014 r., poz. 455.
11. *Ustawa z dnia 26 kwietnia 2007 r. o zarządzaniu kryzysowym*, Dz. U. z 2013 r., poz. 1166.
12. *Ustawa z dnia 3 lipca 2002 r. – Prawo lotnicze*, Dz. U. z 2002 r., nr 130 poz. 1112.
13. *Ustawa z dnia 4 września 2008 r. o ochronie żeglugi i portów morskich*, Dz. U. z 2008 r., nr 171, poz. 1055.
14. *Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny*, Dz. U. z 1997 r., nr 88, poz. 553 z późn. zm.

15. Wojtaszczyk Konstanty, Materska-Sosnowska Anna (red.), *Bezpieczeństwo państwa. Wybrane problemy*, Oficyna Wydawnicza Aspra, Warszawa 2009.

16. Zarządzenie nr 74 Prezesa Rady Ministrów z dnia 12 października 2011 r. w sprawie wykazu przedsięwzięć i procedur systemu zarządzania kryzysowego.

Źródła internetowe

1. <http://encyklopedia.pwn.pl>
2. <http://www.antyterroryzm.gov.pl>
3. <https://bip.kprm.gov.pl>
4. <https://www.strazgraniczna.pl>

BOARDER GUARD IN THE POLISH SYSTEM OF COUNTERACTING TERRORISM

The Polish Border Guard (PBG) is uniformed armed forces responsible for the protection of state borders. The PBG is primarily associated by Polish society with border control at border crossing points or with activities against illegal migration. It should be noted, however, that the Border Guard, together with other state institutions responsible for maintaining security in the country, contribute to the counter-terrorism system. PBG officers work together with the Counter-Terrorism Centre at the Internal Security Agency. In addition, within the context of the implementation of statutory tasks, for instance in the area of counteracting terrorism, PBG officers have a direct impact on the level of state security.